

Հին ատենը՝ Վաղղիա համբաւաւոր և քաջ
Կայսր մը ունեցաւ, հարստութիւնը մէկ կողմէն,
զօրաց բազմութիւնը մէկ ալ դիէն՝ իրեն փառք
ու սրատիւ կրեւրէին: Այս Թագաւորին անունը
Շարլըմայն էր, որ երեք անգամ Գերմանիոյ տէ-
րապետեց և Սաքսոններուն յաղթեց: Բոլոր
արեւմուտք իր օրինոյր հնազանդելով, մեծ համ-
բաւ մը ուստցաւ իր Թշնամեաց ասօնն: Այսպիսի
փառքով կերեկէր թէ երջանիկ է, ու ամէն բան
ունէր և ամէն բարիքը ստացած էր: Բայց ինչ
օգուտ որ իր ժողովուրդը, թէպէտև կենդանի,
մահուան դուռը հասած էր կըթուլթուլէ չունե-
նալուն սրառձառաւ: Վանդի այս տարապայման

բերի ճին հասաւ Մայթայէն . իսկ Պոմպայի շոգե-
նաւը նոյն ամսու 5ին հասաւ ՚ի Սուէզ :

ԱՄՈՒՍՏՆ

Դամասկոս . 8 դեկտեմբերի :

Նոգ հանուր զօրապետ վսեմափայլ Նամիք փա-
շան ամուս սկիզբը մեկնեցաւ ասկէց բանի մը
պաշտօնատարներով (Նքիա երթալու համար : Այս
յանկարծադէպ մեկնելուն վրայօր զանազան կար-
ծիքներ ըրին , այսու ամենայնիւ կերեւի թէ Վոս
տանդնուպօլիսէն եկած հրամանին համեմատ
յիշեալ զօրապետը փութացաւ Պաղէստինոյ մէջ
ճանապարհորդութիւն մը ընել , այն տեղուանց
բարեկարգութեանը հոգ տանելու համար :

Երկու գունդ զօրք պատրաստութիւն կըտես-
նեն , և մօտ օրերս ճամբայ պիտի ելլեն Ղէտտա
երթալու : Եիշեալ քաղքին նոր կառավարիչ Մահ-
մուտ փաշային ուղեկցութիւն ընելու համար :

Թէպէտեւ այնպէս զոյց մը տարածուեցաւ ,
թէ Քօլէրա ըսուած ախտը , Վամասկոս և Հալէ-
պի մէջ կոտորած կընէ , բայց այս լուրը ամենեւին
հիմն չունի և սխալ է :

Քաղաքիս հանգստութիւնը կըշարունակուի
միշտ , և ընդհանրապէս բոլոր հասարակութիւնը
գոհ է հիմակուան քաղաքական բարեկարգ կա-
ռավարութենէն :

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՌԻՐԵՐ

ԵՆԳՂԻԸ

Էնթար . 8 դեկտեմբերի :

Թէպէտեւ կառավարութիւնը ըստ հնարաւոր
ութեանն նպաստամատոյց կըլլայ իւրանտացւոց
գեղադր վիճակը թեթեւեղանելու . այսու ամենայ-
նիւ արմտեաց պակասութիւնը և ժողովրդոց չը-
քաւորութիւնը այնքան մեծ են , որ բանի մը նա-
հանգաց մէջ բազմութիւ մարդիկ անօթութենէ

փառաց վարագուրին տակ ցաւալի չբաւորու-
թիւն մը պահուած էր . և այն քաջ մարմնոց հա-
գին տառապանոց մէջ կըփռանար , ու մեծագոր-
յաղթողին ուրիշ բան չէր պակէր , բայց միայն
գիտութեան հացը : Իր սուրին շողջողիւնը , որ
հեռու տեղուանքը ահ ու սոսկում կըպատճառէր ,
իր ժողովրդեան մէջ փայլակի մը կընմանէր , որ
խաւարչտին տեղը միայն կերեւի , իր ունեցած
փառքը արհեստից ջահէն լուսաւորուած չըլլա-
լով , կամաց կամաց արդէն սկսեւ էր մոռացման
մէջ իյնալու : Եւ այս մարդս , որ անմահ է մէկ ան-
գամ աչքը երկինքը վերցընելու ժամանակը՝ բա-
ւական է անգամ մը երկնից վայելութիւնը գննել
ու երկիրս գիտելու ատենը կապչի , և ամէն հրա-
շալիքները իրեն հետաքրքրութիւնը կըշարժեն .
փանտրոց կըփափագի յառաջագէտ ծաղկիլ ուս-
ման և գիտութեանց մէջ :

Շարքմայն իմացաւ զայն . ուստի երկար ժա-
մանակ կըջանայր կընկրտէր հիմն ձգել ուսմանց
համար . իր հրամանաւր բոլոր տեղանք գպրոց-
ներով լեցուեցան , և գրեթէ ամէն գիտունները
իր առջին եկան . ասոնցմով Եւրոպայի հորիզոնը
քիչ մը սկսաւ լուսաւորուիլ : Իւրցազունը իր
ձեռքովը պատռեց տգիտութեան վարագոյրը ,
ու անով իր երկրին մէջ աստեղաց պէս գիտուն

մեռեր են , ինչպէս որ անգղիացի օրագիրներն
ալ կըվկայեն : Եւսու ամենայնիւ յոյսերնիս հաս-
տատ է թէ Ենգղիոյ խորհրդարանին մարդասիրա-
կան խնամքով՝ քիչ ժամանակուան մէջ , այս ցա-
ւալի վիճակը իւրանտացւոց բարեյաջող փոփոխու-
թիւն մը կընդունի :

Իւրանտայի մէջ զատ խորհրդարան մը կարգա-
դրելու համար հաստատուած ընկերութիւնը օրէ
օր տկարանալու վրայ է . ըստորում ընկերութեան
անդամները համաձայն չեն մէջերնին , և երկպա-
ռակութիւնը կը յառաջանայ շարունակ : Միւթը
(Բօնէլը շատոնցով ՚ի վեր կառավարութեան
կողմը բռնած է , և իւր հրապարակախօսութեանց
մէջ միշտ անոր ջատագովութիւն կընէ , իսողողա-
կան միջոցներ առաջարկելով հասարակութեանը .
բայց միւթը (միւթ) պրիւնը , որ միւս կողմի
գլխաւորներէն մէկն է , ամենեւին հաւանութիւն
չտար , կըսեն . միւթը (Բօնէլին խոհեմ և ազգօ-
գուտ առաջարկութեանցը :

Մեծ և շարունակ պատրաստութիւններ կըլլան
Մեծին Նիդլանիոյ ծովեզերեայ քաղքները ամուր-
ցընելու համար : Իւրթամութիւն ամրոցներուն մէջ
բազմութիւ և մեծամեծ թնդանօթներ կըդրուին ,
զորոնք (ուլլիլն կըբերեն . ասոնցմէ ՚ի զատ խիստ
չստ զինուորական պաշարներ կըպատրաստուին , ա-
ռանց յայտնի ըլլալու ինչ պատճառաւ ըլլալը :

Մօնթբանսիի դքսին ամուսնու թեան պատճա-
ռաւ՝ Ենգղիոյ և Վաղիոյ կառավարութեանց
մէջ ծագած ցրտութիւնը կըշարունակուի միշտ ,
և երկբայութիւն չկայ , թէ Եւրոպայի ընդհա-
նուր քաղաքականութեանը և խաղաղութեանը
ձևաւ մը կընայ հասցընել :

ՎԵՂՂԻԸ

Փարիզ . 10 դեկտեմբերի :

Քրտքովիայի գործին համար Վաղիոյ կառավա-

ները ծագեցան պայծառացան . իր պալատը , որ
գիտնականաց բնակարան հանդիսացեր էր , ալ-
բայական օրօրոցը եղաւ Վաղիոյ համալսարանին
Եւ ահա այս ըրածներն են , որ իր անունը անմա-
հացուցին , և ոչ թէ իւր յաղթութեանց փառ-
քը . վստեղի ժամանակը իր թագաւորական գա-
ւազանը կործանեց . բայց Շարքմայն կանգուն
կըմնայ այն աւերակաց վրայ : Եւսպէս ահա քա-
ղութիւնը իմաստութեան հետ ընկերակցելու է .
ըստ որում միայն երկաթը , հուրը և արկունահե-
ղութիւնը չեն կրնար մեծ թագաւոր մը ընել , և
օրէնսդ իր մը կըգերազանցէ զաշխարհակալը : Իսկ
ալ հիմնի ո՞վ մեծագոր Սուլթան , որ աշխարհիս
երէք մասին վրայ տարածեր ես բու տէրութիւնը
արժանի բողոքող Սուրբանեան ցեղին՝ մեծ և եր-
ջանիկ իբրեւ գիւղի Մուրատ խան , գոն ալ այժմ
Իւր զանգիտի մէջ պիտի յարուցանես այն դբան-
չելի զօրութիւնը , որ Վաղիոյն այնքոն բեղմնա-
ւորեց և զօրացոյց : Վերին Նախախնամութիւնը
որ այնքան պայծառափայլ և մեծանուն նախնիք
ներ տուաւ քեզ , հաստատ պիտի պահէ զքեզ
այդ օրհեալ (Թոռիդ վրայ , քու ձեռքդ աւան-
դեց նաեւ քու հաւատակցացդ երջանկութիւնը ,
և կուզէ որ իբրեւ լուսաւորեալ զինուոր հաւա-
տոյ , իբրեւ ճշմարիտ թարգման երկնային Վարդա-

րութեան ըրած օրինական յայտարարութեանը
վրայօր զանազան մեկնութիւններ կուտան օրա-
գիրները . որոնց գրածներէն կերեւի թէ Վարիդի
խորհրդարանը ազդու կերպիւ առաջ բերելով
իւր իրաւունքները՝ բողոքովն ապօրինաւոր կըհա-
մարի յիշեալ հասարակապետութեան՝ Եւստրիոյ
տէրութեանը հետ միաւորուիլ . և հասարա-
կաց կարծիքին նայելով , այս երեւելի դիպուածին
կարգադրութեանը համար՝ Եւրոպայի մեծ տէրու-
թեանց մէջ յատուկ խորհուրդ մը պիտի ըլլայ :

Այնպիսով Վերին Վիլիքի թագաւորը և ար-
քայական գերդատանը մեծ մարդասիրութիւն և
մոեւրմական հիւրասիրութիւն ցըցուցին (Թուրու-
զի բարձրագոյն Պէյին , որ եռանդնալից խօսքե-
րով և առատածէուն պարգեւատրութեամբ իւր
որսին երախտագէտ զգացողութիւնները յայտ-
նեց շատ առիթներու մէջ : Իւրձրագոյն Վե-
մէտ փաշան՝ Եւսար գետին յորդութենէն զնա-
եալ խղճալեաց համար 50 հազար Ֆրանք տուաւ
և Վարիդի աղքատաց բաժնուեցու համար 25
հազար Ֆրանք . նմանապէս 20 հազար Ֆրանք ըն-
ծայ ըրաւ արքայական պալատին ծառայից համար
Եւսոնցմէ ՚ի զատ բանի մը պաշտօնատարաց մեծա-
գին պարգևներ տուաւ , և ոմանց ալ պատուոյ
նշան շնորհեց : Թուրուզի պէյը՝ Վոնթէնպոլի
պալատը և ուրիշ տեղանք արժանի տեղուանք
պարտէլէն ետքը , ամուս 5ին ճամբայ ելաւ : Իս-
կն երթալու , ուսկից շոգեշարժ Ֆուկաթով մը
իւր իշխանութեան երկիրը պիտի դառնայ :

Վաղիոյ կառավարութիւնը յատուկ հրամա-
նագիրեր իրկեց իւր ամէն նահանգները , արգե-
լելով , որ չըլլայ թէ մէկը առանց օրինաւոր հրա-
մանի բամպակէ վառօդ չինէ , կամ ծախէ , կամ
իւր քովը պահէ :

Եւրեքին գործոց տեսուչը յայտարարական
թղթերով խնդրեց կառավարիչներէն զտնագան

նին , Սուր լուսոյ ըլլաւ մարդարէին որդւոցը հա-
մար՝ առաջնորդելով զտնոցը ՚ի նոր ասպարէզ , որ
բացուած է ամէն ազգաց աւելին : Եւսուած է
միայն Ստուած , գուն կընաւ քաղիլ աներկիւ-
րստորում քու ըրածներդ հաճելի են անոր : Եւ-
սուած է միայն Ստուած . նա ինքն է քու գէնքդ
քու առաքինութեանցդ ինքն է նեցուկ . քու աղ-
գիւ հին նախապաշարմանցը արմատը բառնալու
համար՝ ըսաւ քեզ , ե՛կ և ա՛ռ ձեռքդ գիտու-
թեան սուրբ : Երգեմական դրախտին մէջ անգին
բաժաններով պիտի խմես խոտացեալ անոյշ և
անարատ գինին գովութեան որ , բերանդ պիտի
անուշահոտէ , ազատ պահելով սիրտդ արեւցոյ
թեմէ : Եւս ժամանակաց անանկ յաւիտենա-
կան լոյս մի պիտի փայլի քու վտուդ , որ ոչ մէկ
բան մը կընալու է անոր պայծառութիւնը նսեմա-
ցուցանել : () Երկնակ իմն . ինչպէս ուռաւ տեան
ցօղը , որ շարժուն չիթերով կըծածկէ խոտերը և
զտնագան ծաղկանց զլսուն վրայ մարդարիտ կը-
ցանէ , որով գոյները ուրիշ գոյն մըն ալ կըստ-
նան և կըփայլին . և բնու թիւնը անոր զովութեամբ
բը նորէն կըկենդանանայ , այսպէս իմաստուն թա-
գաւորներն ու մեր յաջորդաց առջին իրենց բա-
րեգործութեամբը և մարդասիրութեամբը միշտ
պայծառ փայլելով , իրենց փառքը և պատիւը կը-

նահանգաց, ուրտեղ] ռուս գետին յորդու թիւնը
մեծ վնաս պատճառեց, որպէսզի ծանուցանեն ի
րեն այն մեծահոգի անձանց անուանքը, որոնք
մարդասիրական անձնանուիրութեամբ, և կամ
ուրիշ վեհանձնական վարմունքով մը փոսանդի
մէջ եղողները ազատեցին, կամ իրենց քաջատու
թիւնը նպատաւանաւորեց եղան ազատելու: Այս
պիտիւնը վեհափառ Արքային կողմանէ մէյմէկ
պատուոյ նշան պիտի տրուի, ամէն մէկին իւր
ընթացքով գործութեանը համեմատ:

ԲՈՒԴՈՒՄ

Այս տէրութեանը մէջ անցեալները պատա
հան խռովութիւնը կը շարունակուի միշտ և թէ
պետեւ սպառնալիքները օր ըստ օրէ տկարանալու
փայ են, և քանի մը քաղաքացի մէջ կուր ընելով,
վեհափառ Թագուհին զօրքը միշտ յաղթող գըտ
նուցան, այսու ամենայնիւ չյուսացուիր թէ
քիչ ժամանակուան մէջ վսիսձան մը կունենայ
այս ապստամբութիւնը, որուն պատճառաւ զա
նազան անկարգութիւններ ՚ի գործ կը գործուին, և
հասարակոց ապահովութիւնը փոսնաւոր միջա
կի մէջ է: Թագուհին կողմանէ հրովարտակներ
տարածուցան, ծանուցանելով թէ ով որ ապրու
թաւայ իշխանութեանը տակ գտնուելով քաղա
քական տուրք մը կամ մաքս կըլծարէ, կառավա
րութիւնը պիտի չընդունի այն վճարմունքները,
միայն թէ երբոր կարող ըլլայ հաստատուել, թէ
ակամայ կամօք բռնադատուեցաւ վճարելու զայն:

ՅՈՒՆԱՍՏԻՆ

Քաղաքակ մեծութիւնը օրէ օր չի թուելու վրայ
է քանզի Անգղիոյ և Ռուսիոյ կառավարութիւն
ները յայտնապէս կը ծանուցանեն, թէ ամենին
հոգի չեն հիմակուան կառավարութեան քաղաքա
կան ընթացքէն այս պատճառաւ կը ստիպեն Յու

նաստանի կառավարութիւնը, որ աճապարէ վճա
րելու իւր պարտքը, որուն յիշեալ երկու տէ
րութեանցը: Այս թէպէտ մօսիւ Վօլթիին նա
խագահութեամբ հաստատուած խորհրդարանը
Վաղդիոյ տէրութեան մոտերիմ բարեկամութեանը
վստահանալով և անոր օգնականութեամբ մինչև
ցայսօր ըստ կարի ծար մը գտաւ ամէն կերպ
գեղարուութեանց, քայց գէշը այն է, որ քաղա
քական երևելի անձանց մէջ միաբանութիւն չը
լալով, անհնար է որ կառավարութեան այս վի
ճակը երկար ժամանակ տևէ: Վանդի Անգղիոյ և
Ռուսիոյ տէրութիւններն ալ շատ կուսակից ու
նին Յունաստանի երևելեաց մէջ, որոնք կը պա
հանջեն, որ յիշեալ կառավարութեանց առա
ջարկած քաղաքական ընթացքը ՚ի գործ գրուի:
Վերջապէս յայտնի է թէ այսպիսի երկպառակու
թեամբ անկարելի է որ Յունաստանի նորահաս
տատ թագաւորութիւնը յառաջագէտ ծաղկի,
մանաւանդ թէ երկրայութիւն չկայ, թէ օր ըստ
օրէ պիտի տկարանայ ըստ ամենայն մասին, և թէ
բարեյաջող փոփոխութիւն մը չընդունի անոր քա
ղաքականութիւնը:

ՕՒՆԵՆԻՆ ԻՍԿԱՆԻՆ

ՕՒՆԵՆԻՆ, 27 գեղարու:

Երկրպիտ որտեւ կը ծանուցանեն թէ հանգու
ցեալ մեծապատիւ Նուպարեան Մկրտիչ աղային
որդին քաջատոհմիկ Նուպար էֆէնդին, որ քանի
մը տարիէ ՚ի վեր Ագիպտոսի բարձրապատիւ Փու
խարքային ծառայութեան մէջն է, մօտ օրերս
երկրորդ թարգման անուանեցաւ Նորին Բարձ
րութեանը տեղակալութեան (գայմագամբ) աստիճանաւ,
և ազամանդեայ պատուոյ նշան մը
ընդունելով Փոխարքային ձեռքէն՝ յապացոյց
իւր լիակատար գոհունակութեանը:

Յիշեալ Փիւսկանցի Նուպար էֆէնդին իւր

ուսմունքը ՚ի Փարիզ կատարած ըլլալով, քաջ տեղ
եակ է գաղղիարէն լեզուին, նմանապէս բաւա
կան տեղեկութիւն ունի տաճկական անգղիական
լեզուաց, և հայերէնին որ իւր մայրենի լեզուն է:
Բարձրապատիւ Իպրահիմ փաշան Վաղդիա և
Անգղիա ճանապարհորդութիւն ըրած ժամանակը
Նուպար էֆէնդին էր իւր առաջին թարգմանը,
և այս պաշտօնիւ Վաղդիոյ վեհափառ Արքային
ներկայանալով՝ Պատուոյ Ագէոնի ասպետ ան
ուանեցաւ (չըմայիլէ արլա լէժիօն տօնէօր): Վաղ
դիոյ զանազան լրագիրները գովութեամբ յիշատա
կութիւն ըրած էին այս խոհեմազարդ ազնուակա
նիս վրայօք, որմէն դեռ մեծ ակնկալութիւններ
ունիմք իւր գերդաստանին և Հայոց ազգիս պատ
ւայն համար:

Օմիւսնացի Շահու մեան ազնուազարմ Ալե
տիք աղան, որ երբեմն Վիէննա և Փարիզ օսման
եան դեսպանատան առաջին թարգմանն էր, ար
քայական հրովարտակաւ քաղաքիս կառավարու
թեան ժողովոյն (շուրա) թարգման անուանեցաւ:

— (Սրագրիս 27 Ներքոյ թուով փութացանք յի
շատակութիւն ընելու Մանիսայի նորահաստատ
Նշահաւէր Նիկիթի-Բեկի վրայօք, որ առ այժմ յա
ջողութեամբ և բարեկարգութեամբ կը յառաջա
դիմէ, և արդէն բաւական անձինք յիշեալ քաղ
քին բնակիչներէն ստորագրուելու են յօժարամտու
թեամբ: Ազգասէր Նիկիթութեան գործունեայ
անդամները վից յարգի անձինք են, այսինքն:

Պարոնայք:

Կարապետ Իանիէլեան, վերակացու,
Կարապետ Փիլիպպոսեան, արկղապետ,
Միքայէլ Աղիաեան, խորհրդական,
Մահմետ Միրիճան Միրիճանեան,
Լորէմիս Վերդեան, "
Յօհան Յօհաննէսեան, "
Լորիւպութիւն չունիմք, թէ այս ազգասէր

նպոգեն և յաւիտեան կը պահպանեն:

Եւ այս ով մեծը Արքայ, հազիւ թէ կը ըմբոսնան
դիւրեւ այս խօսքերս, և հաճաքու մեծագործու
թիւններդ կը բարդին, կը դիպին, և իբրեւ հսկա
յաճե նաւ մը՝ տգիտութեան անդունդը ձեռքե
լով կը յառաջանայ, ինչպէս հնար է ուրեմն, որ
իմ մտաց պղծիկ մակոյլը կարող ըլլայ հետեւե
լու անոր:

Յու մեծ և ընդարձակ տէրութեանէդ այն
մարդակեր հրէջ, այն բորոտութիւնը մօսց՝ տը
ղիտութիւնը կըսեմ, արտաքսելէն ետքը՝ բու
րադար օրէնքներդ և մարդասիրական հրովարտակ
ներդ առատութիւն և հանգստութիւն սերմա
նեցին, որոնցմով անշուշտ բու ժողովրդոցդ վի
ճակը բարեբաղդ փոփոխութիւն մը պիտի ըն
դունի: Ստուծոյ մատը բու վրագ ըլլալը յայտ
նի կըլցըցունես անոնց բու վեհանձնական առա
ջնութիւններովդ: Ուստի ով արդեօք կարող
պիտի ըլլայ երգելայս հանդարտ յաղթութիւնը
որ բոլոր ժողովուրդդ զարմանքի մէջ ձգեց,
անհնելի զբարբարոտութիւնը չըթայակապ բու
յաւքիդ քով: Եւ այս մէկ կողմ թողունք ստանք,
բու հրամանաւդ Պոսթօրի ծովի զերքէն տաճիկ ե
րկատարող խումբ մը աճապարեցին եկան մինչ
թէ մէջ և բարբարեալ եւ անգետմբ մեր որհետա

ները, հնու թիւնները և բոլոր օգտակար բաները
աչքէ անցնելով և զանազան գիտութիւններ
ձեռք բերելով իրենց ծառաւը յագեցուցին, և
բու անոնց վրայ ունեցած վստահութիւնդ ՚ի դերեւ
չհանելու համար՝ ամէն հնարաւոր ջանքը ՚ի գործ
դրին՝ հարկաւոր ուսմանց մէջ կատարելապէս յա
ռաջանալու համար: Ահա անոնք միայն կարող են
արժանապէս գովել գեղ մեծագոր Արքայ, ա
նոնք միայն կրնան ազդու երգերով բու շնորհա
հիկ մարդասիրութիւններդ, նուազելու, իսկ ես
որ բու բարձր կողմանդ վրայ ակնածական խորին
զգացողութիւն մը ունիմ, կը պարտաւորիմ լռելու
անոնց նորաբողոքով միտքը աւելի ստոյգ թարգ
ման համարելով: Այն, անոնք որ բու համատա
րած բարութեանդ ակնատես վկայք են, բու
թագաւորութիւնդ անմահ պիտի պահեն, հայ
րենասիրութեանէ շարժեալ քեզ միայն պիտի ծա
ռայեն, ու արհեստները պիտի ծաղկեցընեն իրենց
յարատեւ աշխատութեամբ, և այսպէս բու բաղ
մաթիւ ժողովրդոց բարօրութիւնը և յառաջագի
մութիւնը անհնելի պիտի ուրախանայ բու մար
դասէր սիրող: Շարունակէ ուրեմն, քաջ Ար
քայ, բու վեհանձնական բարեգործութիւններդ,
որոնք ոչ միայն օսմանեան քաղքներուն մէջ փառք
և պարծանք պիտի ըլլան քեզ, այլեւ տնոնց համ

բու բոլոր աշխարհք պիտի տարածի: Արդէն
արդարակորով և ծերունազարդ վեհափառ Թա
գաւոր Ալի Նիկիթի՝ Ստուածային կնքոյ նշան
ները բու վրագ տեսնելով, զքեզ գովեց և պատ
ուեց, և ինդակից ըլլալով քեզ հետ բու տէ
րութեանդ յառաջագէտ ծաղկելուն վրայ, իւր
նախնի գաղափարութիւնը աւելի մոտեմութեամբ
հաստատեց, միացընելով այսպիսի գեղեցիկ միջո
ցով զտաճկաստանը Վաղդիոյ հետ: Այս եթէ մեր
խաղաղասէր թագաւորը այսպէս վարուեցաւ, և
բու ըրածներդ վրայ սքանչացաւ, ինչատեն օ
գոտափառ ծերունի նաւապետը այս օրինակ
ինդակցութեան նշան մը տուաւ մեզ, այն, մեք
նաւաստիքս զարմացեալ պիտի ըսենք, «վեհափառ
Վարդիւշէճիս Կայսրն իմաստութեամբ թագա
ւորէ»: Այս միթէ աշխարհքիս մէջ իմաստուն ա
նունէն մեծ ու գեղեցիկ տիտղոս կրնայ մի ըլ
լալ, բայց և այնպէս դուն զայն անունը բու
ծաղկահասակ երիտասարդութեանդ մէջ կընդու
նիս: Այսպէս կըստի նաւ փոքր արծիւ մը, ու
Լիւսնան լեռանց վրայէն Թուրք սկսելով, մինչև
երկինքը կըլէ կը բարձրանայ, ու արեգակնե ծա
ռադայթները դիտելով՝ բոլոր բնութեանք վրայ
կըտիրէ:

պարտնենք հայրենասիրական ոգիէ շարժեալ ալի-
տի աշխատին միշտ սիրով և միաբանութեամբ
յառաջ տանելու այս ընկերութեան խոստածա-
հաճոյ և ազգագրութեան նպատակը . և այն ժամանակը
ի հարկէ ազգիս երեւելիները ամէն կողմէն քաջա-
լեր և նպատաւանտոյց պիտի ըլլան այս նորահիմն
ընկերութեանը : Բայց հարկաւոր կը համարվիմք
ճանուցանել յընդհանուր տեղեկութիւն այս օ-
րինակ բոլոր ազգասիրական և ուսումնասիրական
ընկերութեանց թէ , գործը խիստ աւելի աւելցաւ
իւր հիմնական հասարակութեան վրայ Կանխէ խոսք
հոռիները . և գեղեցիկ ընդհանրութիւն :

Իզմիրու քաղաքական ժողովոյն (չուրա) երկու-
գլխաւոր անդամները , այսինքն թէ լրացաւ Մէ-
հէմէտ Լիւ աղան , և Լիւիաղատէ հաճի Մուս-
թաֆա աղան արքայական հրովարտական արքայ-
ութեան , առաջինը Իզմիր , և երկրորդը Ի Պո-
լատան : Բարձրագոյն Իրան այս արդարաւոր ա-
նաչառ ընթացքը խիստ բարի ազդեցութիւն մը
պատճառեց հասարակութեանը վրայ , և երկուս-
յոս թիւն չունինք թէ բարի օրինակ մը պիտի ըլլայ
քաղաքական ժողովոյն ուրիշ ամէն ազգի անդամ-
ըր առ հասարակ . որպէսզի այսուհետեւ կողմնա-
պահութեամբ , կամ իրենց մասնաւոր օգտիցը
համար սպորինաւոր գործքի ձեռք չգործեն :

Յիշեալ անդամը արքայութեան ետքը վսեմա-
փայլ կրօնավարիչ Լիւիաղատէ Բատիր պէյին հրամա-
նաւր քաղաքիս դատաստանարանը (մահքէ մէ) ընդ-
հանուր ժողով ըլլալով , ուրտեղ երկու հարուրի
չափ տաճիկ փաճառականք և արհեստաւորք ներ-
կայ էին , հինգ նոր անդամ ընտրուեցան . որոնք
հետեւեալ յարգի անձինքը են :

- Թէրզի օլլու Լիւտու լահ էֆէնտի :
- Տէմիրձի հաճի Իսրահիմ աղա :
- Հաճի Տալուտ օլլու Իսմայիլ էֆէնտի :
- Հաճի փաշայ :
- Միւտէրիզ Ըափիլ էֆէնտի :

Երէկ սրբոց առաքելոց Պետրոսի և Պողոսի
տոնավաճառութիւնը ըլլալով , հանգիստաւոր պատա-
րագ և փառաւոր պաշտօն մատուցաւ քաղաքիս
սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյն մէջ Ի յիշատակ
հանգուցեալ ազգասէր սրայազատաց վսեմափայլ
Պողոս պէյին Լիւիաղատի և մեծապատիւ Պետրոս
ամիրային Լուսուֆեանց՝ ըստ խնդրոյ անոնց աղ-
նիւ փեսային յարգամեծար Իրիգոր աղային Կոս-
տանդէան :

Մեր խոհեմազարդ սրբազան առաջնորդ գերա-
պատիւ Պողոս Ըրքեպիսկոպոսը , որ ինքն էր պա-
տարագիշը , ազգու տոննաբանութեամբ մը յիշ-
եալ մեծահամբաւ պայազատաց ազգասիրական
չնաչարհիկ բարեգործութիւնները և բազմատե-
սակ առաքելութիւնները մի ըստ միով յառաջ
բերաւ . Ի ըստ ներկայ գտնուող բազմաթիւ ժո-
ղովրդոց և Ի պատիւ հայկազեան տոհմիս .

Ի եկեղեցւոյն 23ին ազգային ընդհանուր ժո-
ղով ըլլալով Կոստանդնուպոլսոյ հայոց Պատրիար-
քարանձաւը Ի ներկայութեան ամենապատիւ սրբազ-
նասուրբ Մատթէոս ազգասէր Պատրիարքին գլխա-
ւոր եկեղեցականաց և ազգասպետ վսեմափայլ Լիւ-
միրայից , միաբան հաճութեամբ բոլոր ժողովոյն
սուրբ Երուստղէմայ Պատրիարք ընտրուեց է գե-
րապատիւ տէր Կիրակոս սրբազան Ըրքեպիսկո-

պոսը , փոխանակ հանգուցեալ Օսթրիա սրբա-
զան Պատրիարքին . և յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ
Երուստղէմայ սուրբ Լիւիաղատի փոխանորդութեան
պաշտօնն ալ , (որնոր ասկէց առաջ խոհեմազարդ
տէր Յօհաննէս ծայրագոյն վարդապետ կը վարէր)
արժանապատիւ տէր Պէտրք հոգեգրօն վարդա-
պետին յանձնուեցէ , որ Ի կողմնէ միաբանա-
թեան սրբոյ Երուստղէմայ քանի մը ամիսէ Ի վեր
Կոստանդնուպոլսոյ եկած էր յատկապէս Պատրիար-
քական ընտրութեանը ներկայ գտնուելու համար :

Մէնչլուր Կարաբէն անուն անգղիական լրտ-
գիրը իւր 1870-երորդ թուոյն մէջ հետեւեալ յօ-
դուածը կը հրատարակէ , որնոր յօժարամտու-
թեամբ կը փութայ թամբ հաղորդելու մեր ընթերցո-
ղացը Ի միւրթարութիւն սրտի ազգասիրաց :

“Մէնչլուրի սուրբ () գոտինսի մատուոյն
մէջ՝ նոյնմբերի 23ին առաւօտեան ժամը տասին՝
(ըստ եւրոպացւոց) եկեղեցական զիպուած մը
տեղի ունեցաւ , որ ասկէց առաջ նմանօրինակ յի-
շատակութիւն մը չկայ ամենին Ենգղիոյ Կաթո-
ղիկէ եկեղեցւոյ տարեգրութեանց մէջ : Եւ ըստ
նապատիւ Երեմէս Կաթարոսեան Կոստանդնու-
պոլսեցի հայազգի վարդապետը՝ հայերէն լեզուաւ
կատարեց սուրբ մկրտութեան պաշտօնը նորածին
երեկոյն Բաթիմաճեան Մանուկ աղային , որ
այս քաղաքը կը բնակի . և այնուհետեւ յիշեալ վար-
դապետը նոյն լեզուաւ պատարագ ալ մատուց ու-
րուն ջերմեւանդութեամբ ունիկի իւր էին հայազ-
գի և օտարազգի ժողովուրդը” :

Ըրաւուր Լիւրաբէան 257-երորդ թերթին մէջ
ապրիլի 19 թուով Բաթիմաճեան յարգամեծար
Մանուկ աղային Կոստանդնուպոլսէն Իզմիր գալը
և ասկէց Մէնչլուր երթալը ճանուցանելով , մո-
ռացեր էինք յիշատակել , թէ Վիհաիաւ Սուլ-
թանին կողմնէ Ենգղի իֆիթիար շնորհուած էր ա-
նոր , ուստի՝ այսօր մեր ազգասիրական պարտաւո-
րութիւննիս կատարելով , կը փութայ միանգա-
ւայն մեր սրտին երախտագիտութիւնը յայտնել
յիշեալ հայրենասէր աղնուականին , որ իւր պար-
կէ չառ և խոհեմ ընթացքով , և առեւտրական գոր-
ծունէութեամբը՝ Ենգղիոյ մէջ մերազնեայ փա-
ճառականաց պատիւը և յարգը աւելցնելու
պատճառ կը լլայ :

Հնդկաստանի Լիւիաղատի օրագրին 69-երորդ թեր-
թին մէջ կը կարդամք , թէ Բաթիմաճեան կամ
հասարակ կոչմամբ Մարտիրոսեան հանգուցեալ
յարգի պարոն Մատէհն՝ 1794ին կտակաւ թողու-
ցեր է գրեթէ 100 հազար Ռուփիի արժողու-
թեամբ , այսինքն մէկ միլիոն օսմանեան զուրու-
շէն աւելի անշարժ ստացուածք՝ Երեմիսիլեանի
սուրբ Սահակեան և սուրբ Մեսրոպեան հայոց
երկու գործատանց համար :

Յիշեալ ազգասէր պարոն Մատէհն Համանդա-
ցի՝ երեւի փաճառական է եղեր Ի Կաթիկաթա ու-
իր կենդանութեան ժամանակը օրինաւոր կերպիւ
ըրեր է այս կտակը : Եւ յառ ամենայնիւ կերելի
թէ այս ստացուածքը գեւ ձեռք չէն ձգեր Եւր-
նախիլեանի հայերը . ըստորում Լիւիաղատի այս-
պէս կը վերջապէս իւր յօդուածը յիշեալ կտակին
վրայօք խօսելով . “Որոյ մասին թէպէտեւ ժամանակ
առ ժամանակ գրեցան ատի առ հոգեւորական
կառավարութիւն տեղոյն , բայց ոչ աղ իւրա-
ւորեցան Մերձ 100,000 Կ . Ռուփեաց չափ զար-

դիս գոյք կան Ի ձեռս յիշատակաց դպրին տե-
րութեան տեղւոյս , զորս մարթ է Ի ձեռս բերե-
լեթէ միա գիցի կտակին , և Ի ներքոյ յաւելեալ
Ի մէջ ծանօթութեանցն” :

Լիւրապի օտարազգի մեր թղթակցներէն
մէկը հետեւեալ համաւօտ ծանօթութիւնը կու-
տայ Իրեւալ քաղաքին վրայօք , որ Ի Վերմանա-
Սիլեոյի գաւառին մայրաքաղաքն է :

“Իրեւալ խիստ շահատան քաղաք է , այսու-
ամենայնիւ այնքան ծանօթ չէ գեւ արեւելեան
բնակչոյր , ըստորում մինչև ցայսօր հայազգի փա-
ճառականներէն և ոչ մէկը այնտեղ մնաց առե-
ւտրական գործքով : Եւ քաղաքը շատ յաջող մը
ընդեր կը մատուցանէ Հայաստանէն եկած վսեմ
զան աղանաց ծախսելուն համար , նմանապէս
Հայաստան իրկուելու շատ ատակ շահաւէտ փա-
ճառքներ կը գտնուին յիշեալ քաղաքը . ուրտեղ
ընդհանրապէս մեծ աղատութիւն կը փայտէ իւր
ընդհանրապէս թիւնը և մանաւանդ օտարազ-
նէրը : Պարոն Ենգիլ պաուր յարգի փաճառ արտա-
ւոր թիւ 4 թարուցէն անուն փողոցը կը բնակի
կրնայ հարկաւոր տեղեկութիւններ տալ հայազ-
գի փաճառականաց , և նպատաւանտոյց ըլլալ ամ-
կերպիւ անոնց առեւտրական գործքը” :

Լիւրա օրերս ընկալաք Ի Կաթիկաթայէ ոտանաւոր
փորթի տեղաւոր մի Յանիման-Իւն անչիլ վերա-
ուսութեամբ . որնոր ջուղայեցի արժանայարգ պա-
րոն Վիսրիկ Լիւիաղատի Օսթրիաեան շարագրա-
նէ , նու իրելով զայն առաքելութեան տեղաւոր
նալ Մարիամու Յոսիֆայ Յարութիւնեան սրտ-
ծախիքը տպագրեալ է Ի յիշեալ մայրաքաղաք
Ի տպարանի հայկեան մարգարտական ձեմարա-
նին : Եւ այս տեղաւոր մէջ հեղինակը մարդուս ար-
ժանաւորութիւնը , և ինչ վիճակի մէջ ու ինչ
փաճանի համար տեղեկեալ ըլլալը կը նկարագրէ
առաջ բերելով միանգամայն անոր համար պատ-
րաստուած պատիւները , եթէ զանազան մարդ-
թեամբ և մեղօք անարժան կը գտնուի Կոստանդ-
պոլսեցի յոր ստեղծաւ :

Պալատան կը գրեն նոյնմբերի 11 թուով , թէ
Բօլէրան յիշեալ քաղաքին մէջ մեծ կոտորած ըն-
կէն ետքը , հիմակ Պասրա ալ տատիկ հարուած
կընէ . ուրտեղ արդէն 2000 հոգի մեռեր են , ու
ընդմէ հայազգի հարուստ փաճառական մը՝ անա-
ջին զոհը եղեր է այս սոսկալի ախտին :

ԾԱՆՈԹՈՒՄ

Կայացուցեալ արձագանքի բժշկութիւն
արիւնահոսութեան (մայրաւ) :

Պարոն Լիւիաղատի գաղափարի բժշկը , որ Ի Զմիւռնիս
կը կուրծայ ծանուցանել հասարակութեանը , թէ Փարիզի
բարեկամ և թղթակից բժիշկէ մը մէկ պարզեղ մը ընկալաւ
ընդհանրութեան տեսք կատարելապէս բժշկելու համար : Բա-
նիլիս փորձեր արդէն ըստ ըլլալով զանազան հասակի և ազ-
գի խառնուածքի տէր մարդոց վրայ՝ սրնոյ օրինաւոր կերպիւ
զարման տարուեցաւ , կրնայ հաւատարմացանել այս տես-
նեցող անձինքը , թէ անոր բժշկութիւնը երկրպագան ըստ
չէ պատահեաւ . այլ հաստատուն գործ մըն է . որուն ինք
բաշխաւոր կը մնայ :

Եւ զիպ տեսակ մը փոշի է . որնոր Իւր մը գաղափար
ընէ մէջ աղիկ մը խառնելով պիտի խմուի , և խմելու ետք
բարձրաւոր կը մնայ միշտ իր ստիպական գործքին հետեւելու :

Ո՛վ որ կուզէ ստանալ այս փոշին (թօղ) պէտք է միշտ
բժիշկին խոստով երթոյ . իսկ եթէ գրեթէ քաղաքներէն ուղիւ
գտնուին , կրնան նմանապէս մը ծանուցանել անոր իրենց խնդրը :

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ԱՐԵԱԼՈՒ ՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵՄ